

გადაწყვეტილებების, პროცესისა და ნორმების გამოყენების ავტომატიზირება: წესების მომავალი კოდია*

შტეფან ბრაიდენბახი

ვიადრინას ევროპული უნივერსიტეტის პროფესორი, მედიატორი და ანტერპრენიორი. KnowledgeTools International-თან და Legal Tech Center-თან ერთად ის 15 წელზე მეტია მუშაობს ლიგალტექნიკით იურიდიული პროფესიის განვითარებაზე.

I. შესავალი

2015 წლის ზამთარში Lageso-ში (ბერლინის ჯანმრთელობისა და სოციალურ საკითხთა სააგენტოში) ათობით ათასი ლტოლვილის განცხადებაა დარეგისტრირებული. ამის შედეგი შეიძლება იყოს ის, რომ ბერლინის მუნიციპალიტეტმა ორგანიზებმა გადატვირთულობას ვეღარ გაუძლონ და მთლიანად შეწყვიტონ ფუნქციონირება. სპეციალისტთა ნახევარს, რომელთაც, პრაქტიკაში ისედაც ნაკლებად გამოსადეგი თავშესაფრის შესახებ კანონის საფუძველზე, მასობრივი გადაწყვეტილებების მიღება უწევთ, ჯანმრთელობა უკვე შეერყა. რისი გაკეთება შეიძლება? Pro Bono პროექტის ფარგლებში ჩვენ, KnowledgeTools-ის ჯგუფმა, გამოვეყვით კანონის ცალკეული გადაწყვეტილებების კატეგორიები. სააგენტოს ექსპერტები, უმეტესწილად, გამოცდილი სპეციალისტები, სხვადასხვა ვორქშოფის ფარგლებში მუშაობენ დამატებითი სპეციალური ნორმების, პროცედურული ეტაპებისა და ბერლინის მიწის პროცესუალური კანონმდებლობის სრულყოფაზე. ნაწილობრივ ეს არის ექსკლუზიური ცოდნა, რომელიც მხოლოდ ორ თუ სამ პირს გააჩნია, რომლებიც აქამდეც ჩართულები იყვნენ ამ პროცესში. ჩვენ რუმეფინგით¹ ვახდენთ ყველაფრის ვიზუალიზაციას, ისე, რომ ყველას შეუძლია თვალი ადევნოს პროცესს და მიუთითოს შეცდომებსა და გამორჩენილ დეტალებზე. შედეგად ხდება საკანონმდებლო მოწესრიგების სტრუქტურისა და მოხელეთა მიერ გადაწყვეტილების მიღების მთლიანი პროცესის სრული ილუსტრირება და ეს გრძელდება მანამ, სანამ პროცესის ყველა მონაწილე არ შეთანხმდება იმაზე, რომ ყველა არსებითი კომპონენტი სახეზეა. უდიდესი წნეხისა და დროის სიმცირის ფონზე ყველაფერი, ჯამში, ათი დღე გრძელდება, საიდანაც უშუალოდ ინფორმაციულ არქიტექტორებს სამი დღე დასჭირდა.

რა შეიძლება ყოფილიყო ალტერნატივა? რეალურად, შესაძლებელი იყო ზემოთ მოყვანილ ტექნიკაზე დაყრდნობით ასევე ტექსტობრივი სტრუქტურული ელემენტების გამოკვეთა, ფორმულარების დამატება და ამით ავტომატიზირება, მაგრამ ეს საკითხი არც კი დასმულა. ყველაფრის გაწერას ორი წელი დასჭირდებოდა. ამიტომაც ჩვენი ინფორმაციული არქიტექტურა გამოვიყენეთ ახალი თანამშრომლების კვალიფიკაციის ამაღლებისათვის. მაშინდელმა Lagesos თავმჯდომარის მოვალეობის შემსრულებელმა, მანამდე McKinsey-ის მენეჯერმა *სებასტიან მუშტერმა*, აღნიშნა, რომ ჩვენი სისტემის შესაძლებლობები იყო რევოლუციური.

სხვა მაგალითი: იურიდიული მომსახურების საჭიროების დაზღვევაზე მოთხოვნა ძალიან მაღალია, ხოლო დაზღვევის პროცედურა, იმ თითოეული დეტალის გათვალისწინებით, რასაც ამოწმებს თითოეული მხარე, საკმაოდ შრომატევადი და რთულია. დაკვირება და ჩასმა არ არის გამოსავალი, რადგანაც ბევრი დეტალი განსხვავდება. პროცესი, რომელშიც მრავალი ათასი დაზღვეული მოსარჩელე მონაწილეობდა, ვიზუალურად იქნა გამოსახული და მოკლე დროში საბაზისო ავტომატიზირებული ვერსია უკვე მზად იყო. ახლა იმავე პროცესის გამოყენება შეიძლება ნებისმიერი ტიპის იურიდიული მომსახურების/ხელშეკრულების მისაღებად განაცხადის გაკეთებისა და მისი დამუშავების, მათ შორის უარყოფის, პროცესში. წესების შექმნა მხოლოდ ერთხელაა საჭირო. დასაბუთებების შინაარსი, არსებობს თუ არა დაზღვევის საფუძველი, რა თქმა უნდა, თითოეულ შემთხვევაში განსხვავებულია, თუმცა სწორედ ამ კონსტალაციაშია უმნიშვნელოვანესი, რომ მონაცემები, ვინ რომელი არგუმენტით ამბობს უარს და რამდენად წარმატებულია მოწინააღმდეგის სტრატეგია, იძლევა დეტალური გაანალიზების შესაძლებლობას.

ჩვენ შეგვიძლია და ვალდებული ვართ მოვხდინოთ ავტომატიზირება. სხვა შემთხვევაში დავიხრბობით ნორმებში, ბიუროკრატისა და კომფლაიენსის პროცესში. ჩვენ შეგვიძლია ამ ყველაფრის ბევრად უფრო სწრაფად და ეფექტიანად განხორციელება, ვიდრე ამ მომენტში წარმოგვიდგენია. სწორედ ამას შეეხება ეს სტატია. აქვეა გადმოცემუ-

* სტატია ეფუძნება „ლიგალტექნიკის კრებულის“ მეორე გამოცემას (Breidenbach/Glatz (Hrsg.), Rechtshandbuch Legal Tech, 2. Auflage, München 2020). გერმანულიდან თარგმნა ლადო სირდაძემ.

¹ რუმეფინგთან დაკავშირებით იხ. Breidenbach, Rulemapping, in Breidenbach/Glatz (Hrsg.), Rechtshandbuch Legal Tech, 2. Auflage, München 2020, Kap. 9.2.

ლი ჩემი კომპანიის, knowledgeTools-ის, მიერ განვითარებული სისტემის Logos-ის² გამოყენების კონკრეტული შემთხვევა. კონკრეტული მაგალითის მოყვანის აუცილებლობა იმითაა გამოწვეული, რომ ამ პროგრამის ფუნქციონირების ზოგადი აღწერა შეუძლებელია, კონკრეტული მაგალითების გარეშე.

II. მიმოხილვა – სწრაფი მკითხველებისთვის

წესებს ვაწყდებით ყველგან. სამართალი, პროცესი, ფორმულარები და ნორმები განსაზღვრავენ ჩვენს ცხოვრებას. ადმინისტრაციული წარმოება ხორციელდება წესების საფუძველზე. კომფლაიენსის ვალდებულება მოითხოვს კომპანიებისგან, რომ არა მხოლოდ გაითვალისწინონ, არამედ თავადაც დაადგინონ წესები და განსაზღვრონ პროცესი. ჩვენი, როგორც მოქალაქეთა, ვალდებულებები და მოთხოვნები სამართალითა და წესებით ფორმირდება. შედეგი უმეტესწილად გამოიხატება ტექსტში – სარჩელი, ადმინისტრაციული აქტი, რიპორტი, მითითება და ა. შ., რომლებიც ხშირად ასევე გამოთვლების შედეგებსაც შეიცავენ. ეს სტატია აჩვენებს, რომ დღეს უკვე შესაძლებელია, თანაც შედარებით ნაკლები დანახარჯით, სამართალთან და წესებთან ურთიერთობის ფართო ნაწილის, გამოთვლებისა და, უპირველეს ყოვლისა, აქედან გამომდინარე ტექსტების შედგენის ავტომატიზირება³.

უკვე დიდი ხანია, აშკარაა, რომ წესების მომავალი კოდი. პრინციპში, ყველა წესი იძლევა იმის საშუალებას, რომ ჩამოყალიბდეს კომპიუტერული კოდის სახით. ეს განაპირობებს წესებზე დაფუძნებული სისტემებისა და სამართლის გარკვეული ნაწილების ავტომატიზირებას. აქამდე, ფაქტობრივად, თითოეული ცალკეული შემთხვევისთვის უნდა დაწერილიყო კოდი. ეს იყო და არის ნელი პროცესი, რომელიც დაკავშირებულია სისტემის ლანდშაფტების ერთმანეთისგან დამოუკიდებელ ცალკეულ აპლიკაციებად დანაწევრებასთან. თითოეული ახალი აპლიკაციის შექმნა აჩენს ინფორმაციული ტექნოლოგიების სპეციალისტისთვის შეკითხვას, როგორ შეუძლია მას მისი ლანდშაფტში ინტეგრირება. ზოგადად, როგორც ამას სპეციალისტები აღნიშნავენ, არსებობს საკმაოდ მძლავრი აპლიკაციები როგორცაა, მაგალითად, SAP, მაგრამ ზუსტად ამის გაკეთება მასაც კი არ შეუძლია. შედეგი არის ის, რომ ადმინისტრაციული წარმოებისა და კომფლაიენსის დიდი ნაწილი, ისევე, როგორც ბევრი რთული, მაგრამ საბოლოოდ ციფრულად გადაწყვეტილი სამართლებრივი გადაწყვეტილებები — ცალკეული ფრაგმენტული გამონათებების გამოკლებით — ხელით მუშავდება. მიუხედავად იმისა, რომ არსებობს უამრავი ნიმუში, ტექსტების აწყობა არ ხდება უმცირესი სტრუქტურული ელემენტების საფუძველზე, რომლებიც გარკვეული წესების მიხედვით შეერთებულნი.

ნების საფუძველზე, რომლებიც გარკვეული წესების მიხედვით შეერთებულნი.

შემდეგი დიდი ნაბიჯია პროგრამირების გარეშე ავტომატიზირება. სწორედ ამის შესაძლებლობას იძლევა ჩვენი მეთოდი – რულმეფინგი და ჩვენი სისტემა – Logos. ერთად მათ შეუძლიათ ყველაფერი იმის გაკეთება, რაც წესებს ეფუძნება, სუბსუმისა და პროცესის ყველა საფეხურის დაცვით, შესაქმნელი ტექსტების, აქტებისა და ფორმულარების შექმნის ჩათვლით, რაც ხდება სტრუქტურირებულად და მუდმივი ვიზუალიზაციის პირობებში, როდესაც ყველა მონაწილეს შეუძლია გამჭვირვალედ შეიტანოს ცვლილება და გააუმჯობესოს. ამავდროულად (!) ჩვენ ვახდენთ Logos-ის დანადგარების ავტომატიზირებას დამატებითი პროგრამირების გარეშე ხელოვნიური ინტელექტის შემოტანით.⁴

ამოსავალ წერტილს წარმოადგენენ კოდექსები, საპროცესო ნორმები ან წინასწარ განსაზღვრული ეტაპები, წესებზე დამყარებული, ხშირად საკმაოდ რთული ინფორმაცია, რომელიც უმეტესწილად ტექსტის ფორმით არის მოცემული. წესები თითოეულ ამ შემთხვევაში ემსახურება განსაზღვრულ მიზანს: წესების შესაბამისი გადაწყვეტილების მიღებას, ანგარიშის გამოყვანას ან აქტის ან რიპორტის რეპროდუცირებას.

ჩვენ ამ მეთოდს რულმეფინგს ვუწოდებთ.⁵ პირველ ეტაპზე ჩვენ ვიზუალურად გამოვსახავთ სპეციფიკურ წესებს, რომლებიც უნდა გამოვიყენოთ დასმული ამოცანის გადასაჭრელად. რულმეფინგი განკუთვნილ ადგილას ასახავს შესაბამისი დავალებისთვის საჭირო წესების აღწერას. ასე წარმოიქმნება ინფორმაციული არქიტექტურა, რომელიც წესების დამუშავების ან შემოწმების მიმდინარეობას ასახავს. ის ასევე შეიცავს წესებს, თუ როგორ უნდა შეიქმნას ბევრი ალტერნატიული ინფორმაციული სტრუქტურული ელემენტებიდან შესაბამისი ტექსტი.

ვიზუალიზაციის ჩვეული ხერხის საპირისპიროდ, რულმეფინგის დახმარებით რთული წესების შემთხვევაშიც, რომელთაც გამონაკლისები და ქვეგამონაკლისები აქვს, ნებისმიერ მონაწილეს შეუძლია თვალის მიდევნება. ამით შესაძლებელია გამორჩენილი ინფორმაციის იდენტიფიცირება და შევსება. უპირველეს ყოვლისა, შესაძლებელია პროცესის გადამოწმება და შეცვლა. ამავდროულად წარმოიქმნება საჭირო მონაცემებისა და ინფორმაციის რეესტრი, რომლებიც აუცილებელია ავტომატური დამუშავებისთვის. ის წარმოადგენს საფუძველს ავტომატურად გენერირებადი ბლანკებისთვის.

² შტრ. www.knowledgetools.de.

³ ავტომატიზაციის განვითარებასთან დაკავშირებით შტრ. *Grupp/Bues, Die Automation des Rechts: Zu Anforderungen und Möglichkeiten im Rechtsmarkt heute*, Rethinking Law 02/2019, 19ff.

⁴ შტრ. ასევე *Wend, Legal Tech für Massenklagen*, in *Breidenbach/Glatz (Hrsg.), Rechtshandbuch Legal Tech*, 2. Auflage, München 2020, Kap. 2.4.

⁵ შტრ. *Breidenbach, Rulemapping*, in *Breidenbach/Glatz (Hrsg.), Rechtshandbuch Legal Tech*, 2. Auflage, München 2020, Kap. 9.2.

რულმეფინგი შეიცავს ინფორმაციას და არის ამავდროულად დიზაინის ხელსაწყო. მისი მეშვეობით იუსტიციის ფედერალურ სამინისტროსთან თანამშრომლობით უკვე შემუშავდა კანონპროექტები, მაგალითად, საპენსიო უზრუნველყოფის რეფორმის ფარგლებში.

შემდეგი ნაბიჯი ახლოსაა. წესები უკვე ვიზუალიზირებულია - ვიზუალური ენით თითოეული წესი განკუთვნილ ადგილასაა გამოსახული. ეს უკვე ციფრული ფორმატია. ეს გამოსახვა ავტომატურად ახდენს კოდის რეპროდუცირებას. საჭირო ტექსტობრივი სტრუქტურული ელემენტებით და ფორმულარებით ეს კოდი უზრუნველყოფს სპეციალისტის მთლიანი სამუშაო პროცესის ავტომატიზირებას, ყოველგვარი დამატებითი პროგრამირების გარეშე - გარდა აუცილებელი შეფასებებისა.

რულმეფინგი არის ის ზედაპირი, რომელსაც გამოყენებული ხედავს. კონკრეტული დავალებისთვის საჭირო წესებზე დაფუძნებული ინფორმაციისთვის განკუთვნილი ვიზუალური გამოსახულების ქვეშ არის Logos-ის „მოწყობილობა“. იგი ისეა მოწყობილი, რომ წესების ვიზუალიზირებული სტრუქტურა, ინფორმაციული არქიტექტურა, ყველაფერ დანარჩენს თავად წარმართავს. ამგვარად, რაც ზედაპირზე ჩანს, უკვე კოდირებული და მონაცემებისა და ინფორმაციის შეყვანის შემდეგ წარმართვადია. არავითარი დამატებითი პროგრამირება არ არის საჭირო. *ადმიანის ინტელექტი და ხელოვნური წესების-ინტელექტი რულმეფინგის დახმარებით ერთმანეთს უკავშირდება.* ამით რულმეფინგი არის გასაღები, რათა მცირე დროში ძალიან რთული პრაქტიკული პროცესები კომპანიებში, საადვოკატო ფირმებში, ადმინისტრაციულ ორგანოებში ვიზუალური პროექტებით ავტომატიზირდეს.

ასეთი მოწყობილობა ჩვენ ბევრი პრაქტიკული გამოყენების საფუძველზე განვავითარეთ და დავხვეწეთ. ჩვენ გვაქვს გამოცდილება და გვიმუშავია რთული ფინანსირების ინსტრუმენტებზე, ხელშეკრულების გენერატორებზე, ავტომატიზირებულად შექმნად სარჩელებზე, კომფლაიენსზე, გამოყენებადობის შემოწმებისა და ფედერალური სამინისტროების აქტებზე, ისევე, როგორც მასობრივ დავებზე ადმინისტრაციული ორგანოებისა და კომპანიების წინააღმდეგ, როგორც მოსარჩელის, ისე მოპასუხის მხრიდან.

სტატიაში, უპირველეს ყოვლისა, განხილული იქნება წესების სხვადასხვა ტიპი, რომელთა დიგიტალიზაცია და ავტომატიზაცია უნდა მოხდეს (III). წესებს სჭირდებათ შინაარსის შეყვანა (Input) (IV). მისი მრავალმნიშვნელოვნობიდან გამომდინარე, ხომ არ უშლის ენა ხელს წესების დიგიტალიზაციას (V)? რათა მოხდეს წესების გარდაქმნა კოდში, ისინი გამოსახული უნდა იყოს უკიდურესად ზუსტად, საუკეთესო შემთხვევაში, ვიზუალიზაციის გზით (VI). არსებული რეალობის გათვალისწინებით, რთულია რაიმე ისეთის მოფიქრება, რომელიც უფრო ეფექტიანი და უკეთესი

იქნებოდა, ვიდრე წარსულის თანამედროვე კოდით შეცვლა (VII). ამის შემდეგ კიდევ დავუბრუნდებით სისტემას, რომელიც ყველაფერს, რაც წინასწარაა დამუშავებული, დამატებითი პროგრამირების გარეშე უწყვეტ ავტომატიზაციაში გარდაქმნის (VIII). ბოლოს მოკლედ იქნება მიმოხილული გადაწყვეტი რესურსი - პროცესიდან მისაღები მონაცემები (IX).

III. წესების სამყარო

სახელმწიფოს ფუნქციონირება დაფუძნებულია წესებზე:

გადაწყვეტილებები გამოდის სამართლის საფუძველზე: სახელმწიფოს ვალდებულებები და მოთხოვნები დეტალურადაა მოწესრიგებული კანონებსა და აქტებში, წესებში.

პროცესები და ქმედების განხორციელება მიმდინარეობს კანონისა და ადმინისტრაციული წარმოების წესების შესაბამისად: აქედან გამომდინარეობს პროცესის ეტაპები, რომლებიც ნორმებში ან შიდა ადმინისტრაციული წარმოების წესებშია ასახული.

მოთხოვნათა და ვალდებულებათა გამოთვლა ნორმათა საფუძველზე: შესრულების მოთხოვნები კანონით დადგენილი წესით გამოითვლება. წესები კონკრეტდება დამატებითი გამონაკლისებითა და ქვეგამონაკლისებით სასამართლო გადაწყვეტილებების საფუძველზე.

ტექსტებს - მაგალითად, გადაწყვეტილებებს - რომლებიც წესის მიხედვით დაკავშირებული სტრუქტურული ელემენტებისაგან შედგება, უპირველეს ყოვლისა, ადმინისტრაციულ აქტებს, აქვთ - ინდივიდუალურად თუ განვიხილავთ - განსხვავებული შინაარსი და დასაბუთება. მაგრამ მაკროგადმოსახედიდან მცირე და უმცირესი სტრუქტურული ერთეულები მსგავს სიტუაციებში მაინც მეორდება და ერთმანეთს ემთხვევა. შედეგად ისინიც წესის მიხედვით უკავშირდებიან ერთმანეთს. არსებობს სტრუქტურული ერთეულები და წესები მათი არქიტექტურის შესამუშავებლად.

პროცესი, სუბსუმცია და გადაწყვეტილების მიღება, ტექსტის შედგენა და შესაბამისი გამოთვლა ერთმანეთშია გადახლართული.

ადვოკატები მუშაობისას იყენებენ სამართალსა და წესებს. *რინარდ ტრომანსი* აღნიშნავს: „იურიდიული ფირმები არაეფექტიანი ქარხნებია და ერთადერთი გამოსავალი ავტომატიზაციაა“⁶. კომპანიათა მუშაობაც, ბევრი მხრივ, წესებს ეფუძნება. კომფლაიენსი არის კომპანიის აღქმა წესებისა და ადმინისტრაციული წარმოების ნორმებისა. მაგრამ კომპანიის შიდა წესებიც საკმაოდ დეტალურ პროცესსა და

⁶ <https://www.artificiallawyer.com/2018/06/11/law-firms-are-inefficiency-factories-automation-is-the-cure/>, უკანასკნელად ნანახია 15.11.2019.

გადაწყვეტილების მიღების ეტაპებს ეფუძნება – დაწყებული დირექტორთა საბჭოს გადაწყვეტილებიდან და დამთავრებული მივლინების ხარჯების ანაზღაურებით.

IV. Input

წესების მოქმედებისთვის საჭიროა მონაცემების, ინფორმაციის ან შეფასებების „შეყვანა“.

მონაცემებში აქ იგულისხმება ერთმნიშვნელოვანი განსაზღვრებები: სახელი, მისამართი, ასაკი, შემოსავლები და ა. შ.

ინფორმაციას წარმოადგენს ყველა შეკითხვა, რომელთაც შეიძლება „კი“ ან „არა“ პასუხი გაეცეს და ამით დიგიტალიზაციის შესაძლებლობას იძლევა.

შეფასებები საჭიროებს ადამიანის მიერ გადაწყვეტილების მიღებას. არის თუ არა პირი სანდო, კონკრეტული ნორმის გაგებით, შესაძლოა განისაზღვროს კონკრეტული კრიტერიუმების მიხედვით, მაგრამ მოითხოვს ადამიანის მიერ შეფასების გაკეთებას. ეს შეიძლება იყოს ადმინისტრაციული პრაქტიკა ან გამოუთქმელი, პოლიტიკური მოსაზრებები. საჭიროა განსჯა, დისკრეციული უფლებამოსილების ფარგლები უნდა შეივსოს და ეს უნდა მოხდეს ადამიანის მიერ.

საერთო პრინციპი შემდეგია: *ყველაფერი, რაც ეფუძნება მონაცემებსა და ინფორმაციას, შეიძლება ავტომატიზირდეს*. როდესაც წესებზე დაფუძნებული პროცესი განსაზღვრულია, ის გაიწერება კოდში და მონაცემებითა და ინფორმაციებით მხოლოდ ციფრულად დამუშავებადი შეყვანადა სჭირდება. ამის შემდეგ სრულ ავტომატიზირებას წინ არაფერი უდგას.

თუ ამის საპირისპიროდ, საჭიროა ადამიანის მიერ გადაწყვეტილების მიღება – მაგალითად, საქმის გარემოებების განმარტებისას, განსჯისას ან დისკრეციული უფლებამოსილების ფარგლების შესავსებად – პროცესში პასუხისმგებელი სპეციალისტი უნდა ჩაერთოს.

V. საერთო ვიზუალური ენა წესებისთვის

დიგიტალიზაცია და ავტომატიზირება იურისტებისგან, ადმინისტრაციული წარმოებისა და პროცესის სპეციალისტებისგან და ყველასგან, ვინც წესებს ქმნის, მოითხოვს სიზუსტესა და ბუნდოვანების არარსებობას. კოდი მხოლოდ მაშინ შეიძლება იყოს გამოსადეგი, თუ ინფორმაციულმა არქიტექტორმა ან დეველოპერმა სწორად აღიქვა შესაბამისი ინფორმაცია იურისტისაგან. მაგალითად, საჭიროა პროცესი იყოს ცალსახა და ერთმნიშვნელოვნად აღქმადი, რათა ის პროგრამულ ენაზე გადმოიცეს. *სამართლებრივი შემადგენლობა*, რომელიც კომპიუტერისთვის პირობის სტრუქტურაა, ზუსტად უნდა იყოს განსაზღვრული, ყველა ალტერნატივითა და გამონაკლისით და მათი კავშირით ერთმანე-

თთან, რათა სამართლებრივი შედეგი კოდის მიხედვით განისაზღვროს.

ამისათვის საჭიროა კომუნიკატორული ინტერფეისი სამართლისა და სხვა წესების სპეციალისტსა და ინფორმაციულ არქიტექტორს შორის. ყველაზე ეფექტიანი გზა წესების ზუსტად წარმოსადგენად და მათ შესახებ ნათელი კომუნიკაციისთვის არის მათი ვიზუალიზირება. ეს სულაც არ არის სი-ახლე. მეთოდოლოგიური არსენალი ამ მიზნისათვის და შესაბამისი ფუნქციის მქონე სოფტვეარი სხვადასხვა ფორმით უკვე არსებობს ბაზარზე. თუმცა მათ ერთი საერთო ნაკლი აქვთ: ისინი ვერ მოიცავენ იურიდიული აზროვნების და მოქმედების თავისებურებებს და ახალბედებისთვის რთულად გასაგებია. უპირველეს ყოვლისა: ისინი მხოლოდ ვიზუალიზაციას ახდენენ, მაგრამ არ აკეთებენ ავტომატიზირებას.

VI. რულმეფინგი – წესების ვიზუალიზაცია

ჩვენ განვახილეთ რულმეფინგი⁷, რათა შესაძლებელი ყოფილიყო წესების ურთიერთდაკავშირება და მათ შორის კომუნიკაცია. აქედან ის გამოვიდა, რომ მივიღეთ ინტუიტიურად გასაგები და მარტივი ვიზუალური მეთოდი. წესების ვიზუალიზაცია ხდება კონტექსტის მიხედვით მათთვის მიჩენილ ადგილას. ამის ინსპირაციის წყაროს უმეტესწილად კანონებზე დაფუძნებული კონტინენტურ-ევროპული სამართლის ტრადიციის იურისტების მუშაობის ტექნიკა და იურიდიული აზროვნების თავისებურება წარმოადგენს. რულმეფინგში წარმოიქმნება ინფორმაციული განშტოებები. ინფორმაციის განტოტილი სტრუქტურით წარმოდგენის ტექნიკა უკვე 3000 წელზე მეტია, რაც არსებობს. რულმეფინგის განსაკუთრებულობა ისაა, რომ წესების წარმოდგენა ხდება ისე, როგორც მოხდება მათი დამუშავება მოგვიანებით. მთლიანი კოდექსის გამოსახვით ვერავინ ვერაფერს ვერ მიიღებს. საადვოკატო კომპანიის, ადმინისტრაციული ორგანოს ან კომპანიის სპეციალისტს აქვს კონკრეტული შეკითხვა. მას სჭირდება სამართლებრივი შემოწმებისა და პროცესის საფეხურები, ანუ ამონარიდი წესების სტრუქტურადან. იურისტები ამ სიტუაციაში ტრადიციულ მიდგომას ირჩევენ. ისინი შედეგს გამოხატავენ კითხვის ფორმით და ნაბიჯ-ნაბიჯ ამუშავებენ კონკრეტულ შეკითხვას. სამოქალაქო სამართალში ისინი ვერ ამოწმებენ, წარმოიშვა თუ არა მოთხოვნა, შემდეგ ხომ არ გაქარწყლდა და ბოლოს განხორციელებადია თუ არა ის. შემდეგ ისინი შედიან საჭირო სიღრმეებში, ქვეშეკითხვებისთვის გამოაქვთ დასკვნები და გადადიან შემდეგ პუნქტზე. ეს ამ მიდგომას ფუნდამენტურად განასხვავებს სხვა ტიპის ვიზუალიზაციის ტექნიკისაგან, დაწყებული Flow Chart-ით და დამთავრებული Business Process Modelling-ით. რულმეფინგის უპირატესობა არის ბუნდოვანების გამორიცხვა და მარტივად გასაგები, შრეებად დაყოფილი მიდგომა.

⁷ შტრ. Breidenbach, Rulemapping, in Breidenbach/Glatz (Hrsg.), Rechtshandbuch Legal Tech, 2. Auflage, München 2020, Kap. 9.2.

წესების განტოტებები რულმეფინგში იწყება გარკვეული მიზნით, მაგალითად, იმ მიზნით, რომ მოხდეს მოთხოვნის არსებობის შემოწმების პროცესის ავტომატიზირება ან დავალებით, რომ მოხდეს შემთხვევის წესების შესაბამისად გადაწყვეტა. აქედან მოყოლებული ხდება დამუშავებისთვის საჭირო წესების შრეებად დანაწევრება და დამუშავების ჯაჭვში ცალკეული საფეხურებისთვის გამოსაყენებლად მომზადება. დამუშავების მიმდინარე სტატუსი აღინიშნება ფერებით. წესები, გამონაკლისები, ქვეგამონაკლისები და ა. შ. ჩნდება მხოლოდ და მხოლოდ იქ, სადაც ისინი საჭიროა გარკვეული შეკითხვის ფარგლებში შემოწმების ან პროცესის დამუშავებისთვის.

ვიზუალიზირებული წესები უზრუნველყოფენ სიცხადეს. რულმეფინგი ქმნის ვიზუალურ სტანდარტს, რომლის მიხედვითაც ხდება წესების გაგება. ვიზუალური გამოსახვა სხვადასხვა ინფორმაციული დომენის ექსპერტებს აძლევს შესაძლებლობას, განავითარონ გაგების საერთო დონე. რულმეფინგს შეუძლია იურისტებს, წესების ექსპერტებს, პროცესზე პასუხისმგებელ პირებსა და დეველოპერებს შორის შექმნას ვიზუალური, *ენობრივი* გადაკვეთის წერტილი. ის წესების არქიტექტურას გასაგებს ხდის. ქმნის ინფორმაციულ არქიტექტურას.

რულმეფინგი გამოცდილი საშუალებაა კანონშემოქმედებით საქმიანობაშიც (მათ შორის იუსტიციის სამინისტროში). იუსტიციის სამინისტროსთან თანამშრომლობისას ამ მეთოდმა 2011 წელს მოიპოვა პრიზი „კარგი კანონშემოქმედებითი პროცესისთვის“ (Preis für gute Gesetzgebung). რულმეფინგი გამოიყენება გერმანიის რამდენიმე უდიდეს საადვოკატო კომპანიაში სამართლებრივი ტექსტების (სხვადასხვა აქტებისა და ხელშეკრულებების) შესაქმნელად. ტრანსპორტის ფედერალურმა სამინისტრომ რულმეფინგი გამოიყენა, რათა გამკლავებოდა გადასახადის შეგროვებასთან დაკავშირებულ საარბიტრაჟო დავებს.

პრაქტიკული გამოყენების მხრივ, რულმეფინგი შესაძლებელს ხდის სწრაფ მოსინჯვასა და ცდას, ნაცვლად დაგეგმარების ხანგრძლივი პროცესისა. პროცესში ჩართულ დარგის სპეციალისტებს, ექსპერტებსა და პრაქტიკოსებს შეუძლიათ რამდენიმე დღის განმავლობაში შექმნან ნებისმიერი დარგის მონახაზები, ნაცვლად იმისა, რომ გაატარონ მათზე მუშაობაში თვეები და წლები. ის უმცირესი სტრუქტურული ერთეულების გამოყენებით ახდენს სპეციალისტის მუშაობის თითოეული ნაბიჯის, შემოწმებისა და გამოთვლის, ასევე ტექსტის შედგენის ვიზუალიზაციას. სტატიის დასაწყისში ნახსენებ შემთხვევაში, თავშესაფრის შესახებ კანონის გამოსახვა Lageso-ს მეშვეობით, რომელიც ადრე ლტოლვილებზე პასუხისმგებელი დაწესებულება იყო ბერლინში, სამართლებრივი შემოწმების, პროცესისა და სავარაუდო მოთხოვნების გამოთვლის ვიზუალიზაციის ჩათვლით მხოლოდ რამდენიმე დღე გაგრძელდა. ამისათვის საჭიროა მხოლოდ მოდერაცია გამოცდილი „ინფორმაციუ-

ლი არქიტექტორების“ მიერ. შედეგად კი ვიღებთ გამჭვირვალე, ყველა მონაწილისთვის გასაგებ წესების რუქას, რომლებიც უნდა დამუშავდეს ადმინისტრაციული წარმოების ფარგლებში: სამართალი, პროცესი, გამოთვლები და წესების მიხედვით შედგენილი ტექსტები.

VII. ახლებური მიდგომები მოძველებული ტრადიციების ნაცვლად

პროცესის ვიზუალიზირება ყველას აძლევს შესაძლებლობას, იფიქროს ვიზუალიზირებული ინფორმაციის საფუძველზე. რა იძლევა გამარტივებისა და ბიუროკრატისთან შედარებით ნაკლებ დანახარჯიანი დამუშავების შესაძლებლობას? საჭიროა თუ არა ნორმების შეცვლა, რათა მათი აღსრულება უკეთესად მოხდეს? გამჭვირვალე ვიზუალიზირება იძლევა უშუალოდ იმ საკითხზე დაფიქრების შესაძლებლობას, არის თუ არა ხორცშესხმული პროცესუალური წესი ოპტიმალურად ჩამოყალიბებული და შესაძლებელია თუ არა მისი სხვაგვარად ფორმულირება. ყველა მონაწილე და, განსაკუთრებით, სპეციალისტები ვიზუალიზაციის დახმარებით დეტალურად აღიქვამენ, რა გამორჩათ ან რა არის შესაძლებელი. ნაცვლად გარე მრჩეველებისა, რომლებიც ხშირად დიდ ანაზღაურებას ითხოვენ, აქ თავად მონაწილეები მოქმედებენ. თითოეული ცვლილება დაუყოვნებლივ ხდება ვიზუალური პროტოტიპის შემადგენელი ნაწილი. ასე გადაიდგმება შემდეგი ნაბიჯები ასევე კანონმდებლობის სრულყოფისკენ, რასაც საკმაოდ მნიშვნელოვანი რესურსის დაზოგვის პოტენციალი გააჩნია.

VIII. ავტომატიზირება პროგრამირების გარეშე

რულმეფინგი არა მხოლოდ ვიზუალიზაციას ახდენს. ის ახდენს წესების კოდირებას ისე, რომ ისინი მზადაა შესაბამისი გამოყენებისთვის. ენა ვიზუალიზაციის მეშვეობით გარდაიქმნება კომპიუტერის კოდად. რეპრეზენტაციის უკან მდგომი ფორმალური გამოსახვა პირობათა სტრუქტურისა უკვე გადათარგმნილია კოდში. ერთი უნივერსალური სისტემის მეშვეობით შექმნილი კოდი ანაცვლებს ყოველ ცალკეულ შემთხვევაში პროგრამირების საჭიროებას. „წესების მანქანა“ ახდენს იმის ვიზუალიზირებას, რასაც უკვე ჩვენ ვხედავთ.

გარდა ამისა, ყველა ტექსტი იქმნება ავტომატურად. ამის წინაპირობაა პარადიგმების ცვლა. ტექსტი აღარაა ერთი დოკუმენტი, რომელიც შედგება რამდენიმე ჩანაცვლებადი ნაწილისგან. არამედ ის შედგება უმცირესი სტრუქტურული ერთეულებისგან, ატომებისგან, რომლებიც სიტუაციის მიხედვით – მონაცემების თუ ინფორმაციის შემთხვევაში – წესების შესაბამისად ერთმანეთს უკავშირდება. *Lego for Law. Lego for Rules* (სამართლის ლეგო. წესების ლეგო). ასე ეწყობიან ისინი ერთმანეთს იდეალურად და ხდება ავტომატიზირება. რა თქმა უნდა, დასაწყისში გარკვეული მოსამზადებელი სამუშაოების ჩატარებაა საჭირო, რომ ტექსტი ისეთ

სტრუქტურულ ერთეულებად დანაწევრდეს, რომ ყველა საჭირო ვარიანტის გამომსახველობითი უნარი შეიძინოს გონივრული არქიტექტურის ფარგლებში.

IX. მონაცემები, მონაცემები, მონაცემები

მონაცემები ახალი ელექტრობაა (*Kevin Kelly*⁸). ჩვენ არა მხოლოდ ავტომატიზირებისკენ მივსწრაფვით, არამედ ავტომატიზირების მეშვეობით შექმნილი გადაწყვეტილებებიდან, აქტებიდან, პროცესებიდან, რიპორტებიდან და ა. შ. ყველა მონაცემის გამოყენების შესაძლებლობისკენ. თუ ამგვარად დიგიტალიზებულ სფეროს რუქის სახით წარმოვიდგენთ, რომელზეც ყველა პროცესი რაღაც კვალს ტოვებს, მაშინ შესაძლებელია დათვლა და შეფასება. რა სიხშირით, რა კონტექსტში, რომელ სხვა სტრუქტურულ ერთეულებთან და გადაწყვეტილების პუნქტებთან ერთად, ვის მიერ და როდის? შემდეგ შესაძლებელია ყველაფრის შეფასება სასურველი კომბინაციით. 11 ათას შემთხვევაში რამდენჯერ ვხვდებით კონკრეტულ გამონაკლისს? რა სიხშირით ხდება კიდევ სხვა გამონაკლისი? რა სიხშირით მოხდა ეს ბოლო სამი თვის განმავლობაში და ა. შ.?

მონაცემები შეიძლება, რა თქმა უნდა, მონაცემთა დაცვის სამართლით გარანტირებულ ფარგლებში, დიდი რესურსი იყოს ჩვენი სისტემების გასაუმჯობესებლად და უფრო მიზანშეწონილი გადაწყვეტილებების მისაღებად. ისინი გვაძლევენ შესაძლებლობას, უკეთესად გავიზოროთ სამართლებრივი რეალობა. მაგალითად, როგორ და რა არგუმენტებით ამბობენ იურიდიული მომსახურების მზღვეველები უარს სადაზღვეო თანხის გადახდაზე, ამაზე აქამდე მხოლოდ სპეკულირება შეიძლებოდა. უკვე სადისპუტაციოდ წარმოდგენილ დისერტაციაში შეფასებულია, დიზელთან დაკავშირებული 4 ათასზე მეტი დავის ანალიზის საფუძველზე, ის, თუ როგორ მუშაობს ავტომატიზირებული სისტემა და როგორ შლის სტრუქტურულ ერთეულებად დასაბუთებების ნიმუშებს. ეს კვლავ იძლევა მზღვეველების ქცევის მკაფიო ანალიზის შესაძლებლობას იმ პირების მიმართ, როლებიც იურიდიული მომსახურების დაზღვევით სარგებლობს.

გონივრულად გამოყენების ფარგლებში მონაცემები იძლევა ჩვენი რთული რეგულაციური სისტემის უკეთესად მოწყობის შესაძლებლობას.

⁸ *Kelly, The Inevitable: Understanding The 12 Technological Forces That Will Shape Our Future, 2016.*